

Kulturmiljöenheten
Antikvarie Anders Gottberg
Direktnr. 023-81 840
Fax nr. 023-81 228
anders.gottberg@w.lst.se

(11018 hantverk, möbelski)
(A218 Sågverk)

BESLUT

2007-09-03

Ref + mb

432-6900-01

1(3)

Evertsbergs Skifteslags
samfällighetsförening
c/o Lars Andersson
Evertsberg 3458
796 91 ÄLVDALEN

Riksantikvarieämbetet
Ink. 2007-09-07
Dnr:

**Byggnadsminnesförklaring av Bolsågen på fastigheten Evertsberg
s:125, Älvdalens socken och kommun. (2 bilagor.)**

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) att förklara Bolsågen, Älvdalens socken och kommun, för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt samma lag och kapitel 2 § följande skyddsföreskrifter:

Skyddsföreskrifterna omfattar såghuset med vattenrännan som markerats på situationsplanen. Skyddsområdet omfattar det avgränsade området på situationsplanen.

1. Såghuset med vattenrännan får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. I såghusets inre får inte göras ingrepp i stomme eller i fast inredning.
3. Sågverk med stativ och matning, vattenränna med kraftöverföring samt övriga fasta installationer ska vårdas och behållas i ursprungligt skick.
4. Såghuset ska underhållas så att det inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska ske på sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska utföras med material, färger och metoder anpassade till byggnadens egenart.
5. Det område som på bilagda situationsplan avgränsats kring såghuset ska vårdas och hållas i sådant skick att byggnadens utseende och karaktär inte förvanskas. Den raststuga och den slogbod som ligger inom området ska vårdas och underhållas med material och metoder anpassade till byggnadens egenart.

Samråd ska ske med Länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av såghuset och området.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

2007-09-03 Beslut verk
Kopierat till BM-reg. Am

Redogörelse för ärendet

Frågan om byggnadsminnesförklaring väcktes den 31 maj 2001 av Byrådet Evertsberg-Dysberg. Samråd har i ärendet skett med Riksantikvarieämbetet, Älvdalens kommun, fastighetsägaren och Byrådet Evertsberg-Dysberg.

Bolsågen är ett vattendrivet sågverk på en mindre samfällad skogsfastighet i anslutning till ån Vasslen tre kilometer öster om byn Evertsberg. Sågen uppfördes 1894, eller tidigare, gemensamt av 24 gårdar som en så kallad husbehovssåg.

Storskiftet under 1800-talet var avgörande för en mer genomgripande råvaruexploatering av Dalarnas skogar som helhet. I norra Dalarna avsattes stora skogsområden som kronoparker medan återstående skog delades mellan byalag och enskilda jordägare. De senare fick i och med storskiftet egentlig förfoganderätt över skog. I Älvdalens socken ägde storskiftet rum kring 1880-talet. I Älvdalen avsattes samtidigt särskild besparingsskog för gemensamma behov. Sågtimmer från skogarna i norra Dalarna kom till stor del att försörja de moderna ångdrivna sågverk som från 1870-talet etablerades kring sjön Siljan. Samtidigt uppfördes mindre vattendrivna sågverk utrustade med moderna sågramar längs ett flertal vattendrag i norra Dalarna. Till den senare kategorin av sågverk hör Bolsågen.

Bolsågen var som husbehovssåg ämnad att i första hand förse delägarna med sågade trävaror. Andra gårdar i Evertsberg hade sågar på andra håll. Vattendrivningen medförde att sågningen begränsades till några veckor under våren. Under den tiden pågick dock sågningen dygnet runt. Bolsågen användes fram till 1950-talet.

Den nuvarande sågmekanismen inköptes under 1900-talets första år och är tillverkad av Anders Mattssons järn i Mora. Sågverket är en flerbladig ramsåg med stativ och matning samt vagnar av gjutjärn. Stativet står mitt i såghuset, som är byggt av trävirke i två våningar. På övervåningen sker matningen av sågtimret samt sågningen. I bottenvåningen ryms delar av kraftöverföringen och här samlas också spånet upp. Vid sågning fyller man sågdammen med vatten, som leds fram genom ett system av kanaler och regleringsdammar. Från sågdammen släpps vattnet i en ränna ned till vattenhjulet vid såghusets ena långsida. Vattenhjul, axel och vevstake är gjorda av trä men delvis förstärkta med järnbeslag. Axelns lager vilar i rotvirke och smörjs med vatten. Kraftöverföring sker även till en slipmaskin för slipning av sågblad. Byggnaden har numera tak av sinuskorrugerad plåt. Under år 2006 renoverades Bolsågen med hjälp av bidrag från Riksantikvarieämbetet varvid bland annat vattenrännan av stabilitetsskäl förstärktes.

Motivering till Länsstyrelsens beslut

Bolsågen är mycket välbevarad och på det hela taget i originalutförande. Under 1800-talets sista decennier öppnades Älvdalens skogar för råvaruexploatering. Bolsågen visar hur man med begränsade resurser men med en gemensam organisation lyckades tillgodogöra sig ny och effektivare teknik för att tillgodose den ökade lokala efterfrågan på sågade trävaror. Bolsågen utgör en viktig del av historien om hur skogarna i norra Dalarna kom att nyttjas under övergången till det moderna industrisamhället.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten enligt bilaga 1.

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit länsråd Inger Eriksson, beslutande, rättsenhetschef Inger Svanström, länsarkitekt Lars G Ingelström och länsantikvarie Ulf Löfwall, föredragande.

Inger Eriksson

Ulf Löfwall

Bilagor: Hur man överklagar
Situationsplan

Kopia till: Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm ✓
Lantmäteriet i Dalarna, Box 1962, 791 19 Falun
Byggnadsnämnden i Älvdalens kommun, Box 100, 796 22 Älvdalen
Kultur och fritid i Älvdalens kommun, Box 100, 796 22 Älvdalen
Byrådet Evertsberg-Dysberg, 3345 Evertsberg, 796 91 Älvdalen
Dalarnas museum, Box 22, 791 21 Falun
Planenheten, Länsstyrelsen Dalarna

Situationsplan

Mora Oxberg

Evarestberg 3 km

Grävt dike

Grävt dike

Häststuga

Vandplan

Sågen

Sådammen

Torshöjden

- Väg
- Fördämning
- Gångslig
- Myrmark
- Bro
- Brant sluttning

